

Rapport från FINNSAMs vinterkonferens 2014

Karlskoga 8 - 9 februari 2014

Text och foto: Seppo Remes

FINNSAM undersöker nya trakter

Lördagen den 8 februari 2014

Konferensen öppnades av Karlskoga kommuns verksamhetsutvecklare Anne-Mari

Ågren som redovisade vad kommunen har gjort för att stödja den sverigefinska kulturen och finska språket. Hon berättade också vad det innebär att en kommun hör till finskt förvaltningsområde. Skolans representant Anders Thunberg hälsade oss välkomna till Karlskoga folkhögskola och därefter var konferensen i full gång.

Stig Welinder berättade om förhållandena i Finland på 1500-talet vilket belystes med hjälp av holländaren Andries van Wouw's och engelsmannen Henry Bubbels observationer under deras resor i Finland på 1500-talet. Som savolaxare kände jag mig träffad när beskrivningarna till alla delar inte var speciellt smickrande.

Den nyligen från Riksarkivet pensionerade arkivarien Jan Brunius presenterade kolonisationsförloppet inom Hertig Karls hertigdöme på 1500- och 1600-talet. Under slutet av 1500-talet ökade antalet nyupptagna torp i Södermanland, Närke och framför allt i Värmland. Jan informerade oss även i arkivfrågor - kunnig arkivarie som han är. Finland jämförs i arkivmaterialet med de svenska landskapen. För släktforskare är det problematiskt att finnarna saknar släktnamn och ofta även patronymikon.

Före eftermiddagskaffet lämnade Kersti Berggren en kort lägesrapport från Finnskogscentrum i Torsby. Numera är det nya namnet i bruk och flytten från Torsby till Lekvattnet beräknas vara klar till sommaren.

Pernilla Sundin presenterade sin bok "Blå Bergens Sång" och gav prov på några sånger från trakten. Ett par av hennes favoritställen var Lisselängen och Kartlamossen (Kartlamossarna). Det sistnämnda ortnamnet verkar ha en finsk anknytning.

Efter kaffet fick doktoranden Martin Andersson ordet när han redogjorde för sitt arbete med Karlskogaområdets kolonisation. Det visade sig att äldsta namnet för Karlskoga var Möckelsboda som nämns redan på 1300-talet. Noggrant och pedagogiskt gick han genom bebyggelsens utveckling under 1500- och 1600-talet som var en viktig tid i tillkomsten av nya bosättningar. Den livligaste perioden var mellan 1575 och 1610. De tidigaste hyttorna inom det här området blev till på 1640-talet. Martin var en ny och intressant bekantskap i finnskogs-sammanhang.

Jan-Erik Björk gav sedan en kortfattad introduktion om Karlskoga sockens skogsfinnskolonisation. Han kunde konstatera att finnarna ofta byggde i sjönära lägen. Eftersom Karlskoga-materialet är ganska outforskat kan det vara svårt att komma fram till finnarnas exakta antal, men Jan-Erik uppskattade att det år 1650 kunde vara 45 finntorp eller ca 25 % av totala antalet hemman inom området. Det lustiga var enligt honom att en del fick betala skatten i form av smör.

Före middagen ordnades en paneldiskussion, där Lena Gribing var debattledare. I panelen deltog Stig Welinder, Maud Wedin, Jan Brunius och Martin Andersson. Panelen var i de flesta frågorna "pinsamt enig", som Stig Welinder uttryckte det. Det utbröt en livlig diskussion om benämningen skogsfinne; är det ett begrepp som förhindrar forskningen att se finnarnas förflyttning i sin hela bredd eller

hjälper det till att koncentrera enbart till en av finngrupperna i Sverige? Finnbefolkningen i Karlskoga är ett bra exempel på att finnar inte alltid var svedjande, utan de sökte sig till andra näringssätt också. Syftet att förflytta sig till Sverige måste ha varit att få bättre liv. Säkert är att en diskussion av den här typen kommer att fortsätta, speciellt när FINNSAM hösten 2014 kommer till Södermanland-Östergötland där kolonisationsförhållandena liknar det som råder i Närke.

Efter middagen fick vi höra traditionell musik i ord och ton av Anders Norudde. Han har själv tillverkat sina instrument av olika slag. Anders är en duktig musiker som var med och bildade folkmusikgruppen Hedningarna en gång. Vi fick höra många låtar spelade med säckpipa, fiol och olika "rör" samt det urgamla finska instrumentet jouhikko. En mycket högklassig musikupplevelse!

Söndagen den 9 februari 2014

Morgonen ljusnade i snöandet som gick över till regn under dagen. Inne på folkhögskolans aula gav Maud Wedin en information om FINNSAM och Maths Östberg berättade om Finnskogsmuseets arbete med att förnya basutställningen inför sommaren 2014.

Sedan fick Jan-Erik Björk ordet och han berättade om finnehyttor i Färnebo, dvs Filipstad, Nykroppa och Lesjöforsområdet, vilket ibland kallas för Värmlandsberg eller Filipstads bergslag. Järnhanteringen inom detta område är känd redan under 1400-talets början. Några finska bergsmän är med ganska stor säkerhet kända, dessa är bl a Björn

Sarve, Lasse Helsingh samt Erik och Mårten Finne. I Dalkarlsjöhyttans verksamheter var finnsläkterna Kiesinen och Sormuinen inblandade. Erik, Mårten och Tomas Finne var inblandade i Saxhyttans drift. Finnarna var tydligen ofta involverade i järnhanteringen. Jan-Erik undrade om finnarna hade kunskapen med sig när de kom från Finland eller om de fick ta de arbeten på hyttor och hammare som passade för dem. Bland deltagarna hördes åsikten att finnarna var bekanta med sjö- och myrmalms-hanteringen när de kom.

Lars-Olof Herou berättade efter förmiddagskaffet i sin tur om Hellefors silververk och finnarnas del i silverbrytningen. Lars-Olof hade en gedigen genomgång av årtal och viktiga händelser som hade med finnkolonisationen och hanteringen av järn och silver att göra. Hellefors var näst största silverleverantören efter Sala under 1600-talet. Silverbrytning förekom i Limmingen under en begränsad tid, och där var år 1607 2 yrkesmän, 2 gruvdrängar, 3 körare och 3 vedhuggare. Finnarna fanns förmodligen bland körarna och vedhuggarna. På Hellefors Silververk var 1641 och 1642 36 resp. 26 vedhuggare. Av dessa var 26 finnar år 1641 och 20 finnar år 1642. Yrkesmännen innefattade några (3 resp. 5) tyskar under samma tid.

Efter Lars-Olofs föredrag utbrast en diskussion om finnarnas rika förekomst bland olika malmfyndigheters upptäckande. Det låter ofta som en skröna, men forskningen visar att många finnar gjorde malmupptäckter och belönades för sina fynd. Finnarna har haft en bra kännedom om marken, i synnerhet om de letade efter goda svedjeställen och då är det naturligt att även malmfyndigheter kommer fram.

Därefter tog Tor Eriksson mikrofonen och ställde frågan om FINNSAM ska ordna en ordinarie konferens i Karlskoga med föreläsningar och utflykter. Deltagarna tyckte att det kan bli en bra konferens om man hittar guider och föreläsare. Temat bör vara kring bergshanteringen. I vilket fall som helst kommer FINNSAM att vidga begreppet skogsfinne till någonting annat.

Susanne Swedjemark har varit på språkkurs på Hanaholmen i Finland. Hon lämnade en rapport om Hanaholmen kulturcentrum och berättade om sommarkursen i finska språket. Hon var nöjd med kursen och föreläsningarna. Nu väntar vi på att Susanne ska börja prata finska!

Nästa och sista talare var Jan Myhrvold som rapporterade om skogsfinska DNA-forskningens nuläge. Fler och fler nya släktband kopplas mellan Finland och Skandinavien. Jan Myhrvold gav oss en grundkurs i DNA och presenterade många testresultat från både Norge-Sverige och Finland. Totalt 67 släktnamn är testade och 8 släkter har kopplats över Bottenviken till Finland. Till slut visade Jan bilder på typiska DNA haplogrupperns fördelningar i finnskogsområdena i Skandinavien som har stora likheter med den nord-savolaxiska fördelningen.

FINNSAMs vinterkonferens i Karlskoga avslutades med rungande applåder till Tor Eriksson, som hade jobbat ihop en intressant och givande konferens tillsammans med Kenneth Norrgrann, Jan-Erik Björk, Lena Gribing, Bror Andersson och Håkan Karlsson. "Finnsammarna" kommer att träffas nästa gång i Örträsk när vårkonferensen ordnas där om några månader, i slutet av maj.

